



Innvandrerne etterkommere: Teoretiske og komparative perspektiver

Jon Horgen Friberg

Forsker II

Fafo

jon.horgen.friberg@fafo.no

Arnfinn H. Midtbøen

Forsker II

Institutt for samfunnsforskning

ahm@samfunnsforskning.no

INNLEDNING

Integrasjon av innvandrere har vokst fram som en av de største sosiale, økonomiske og politiske utfordringene i dagens Norge. Innvandringens langsiktige konsekvenser vil imidlertid langt på vei avgjøres av hvordan det går med deres etterkommere. Spørsmålet om etterkommernes skjebne handler ikke bare om deres egne muligheter til livsutfoldelse – det handler også om hva slags samfunn Norge vil være i framtiden. Om den norske samfunnsmodellen og de verdiene og spillereglene den er tuftet på er bærekraftige i møte med økt innvandring, vil avhenge av hvordan innvandrernes barn tilpasser seg og inkluderes i denne modellen. Dette temanummeret – som også er første nummer av det nyoppstartede *Norsk sosiologisk tidsskrift* – er viet dette viktige spørsmålet.

Innvandring bidrar til økende ulikhet i Norge – langs flere dimensjoner. Mange innvandrere kommer fra fattige land og har relativt lite utdanning. De befinner seg ofte nederst i det norske klassehierarkiet; sterkt overrepresentert i ufaglærte lavtlønnsyrker og blant mottakere av velferdsytelser og personer utenfor arbeidsstyrken. Samtidig utgjør forskjeller i hudfarge, religion, språk, kultur og verdier barrierer for aksept, tilhørighet og deltakelse i det norske samfunnet. Men her er det en avgjørende generasjonsforskjell: Både innvandrerne selv og samfunnet som har tatt imot dem, er på mange måter innstilt på at denne tilpasningsprosessen er krevende. For unge som er født og/eller vokser opp i Norge og som ikke kjenner noe annet hjemland, er det annerledes. De vil både forvente og kreve en likeverdig plass i det norske samfunnet, på en helt annen måte enn sine foreldre.

I hvilken grad innvandrernes barn vil oppleve sosioøkonomisk mobilitet gjennom utdanningssystemet og arbeidsmarkedet, er av avgjørende betydning. Hvis de ikke gjør det, men i stedet reproducerer sine foreldres ofte marginaliserte posisjoner, vil Norge i framtiden bli et etnisk klassesdelt samfunn. Et annet spørsmål er hvorvidt de vil tilpasse seg storsamfunnets normer og verdier eller holde fast ved kulturelle praksiser fra foreldrenes hjemland – for eksempel med tanke på kjønnsroller og likestilling. Er de religiøse, sosiale og kulturelle barrierene for integrasjon og solidaritet mellom innvandrere og majoritetsbefolkningen kun midlertidige barrierer som over tid vil brytes ned og overkommes, slik at også nye etniske minoritetsgrupper innlemmes i et fellesskap basert på oppslutning om grunnleggende institusjonelle spilleregler i det norske samfunnet? Eller vil de sosiale og kulturelle barrierene mellom innvandrere og majoriteten låses fast og tilspisses over generasjonene?

Artiklene i dette spesialnummeret vil ikke besvare alle disse spørsmålene. Men de vil bidra til å belyse noen pågående utviklingstrekk, samt peke på noen av de institusjonelle betingelsene som bidrar til å forme disse utviklingstrekkene. Før vi introduserer de enkelte artiklene, vil vi imidlertid knytte an til noen pågående faglige debatter fra den internasjonale forskningen på disse spørsmålene i USA og Europa.

ASSIMILERINGSBEGREPETS TILBAKEKOMST I SOSIOLOGIEN

I Norge har *integrasjonsbegrepet* stått sentralt, både i statlig politikk og i det offentlige ordskiftet om innvandrere og deres etterkommere. For akademisk forskning kan dette by på utfordringer. Når et begrep er så tett knyttet opp mot politiske målsetninger og virkemidler, kan det være vanskelig å utvikle uavhengige begreper og analytiske kategorier. Det er annerledes med begrepet *assimilering*. I Norge har assimilering lenge hatt en sterkt negativ klang som forbindes med tidligere tiders statlige tvangspolitikk og undertrykkelse av minoriteters identitet og kultur, og i dag er det få som vil argumentere for en statlig assimileringpolitikk. I den amerikanske litteraturen om de langsiktige sosiale endringsprosessene som følger av migrasjon, er imidlertid assimilering et nøkkelbegrep. Her viser det ganske enkelt til hvorvidt etnisk bakgrunn over tid og på tvers av generasjoner blir mer eller mindre avgjørende for folks livssjanser og livsvalg, uavhengig av statlig politikk. Særlig de siste 20 årene har det pågått en fruktbar debatt innenfor amerikansk sosiologi og migrasjonsforskning mellom ulike perspektiver på assimilering som også er relevant i en norsk kontekst. Til tross for assimileringens negative historiske assosiasjoner i Norge, vil vi derfor ta fraspark nettopp her.

Det klassiske assimileringensbegrepet

Assimileringensbegrepet er uløselig forbundet med den amerikanske historiske erfaringen med innvandring og nasjonsbygging. Fra slutten av 1800-tallet og fram til *The Immigration Act* i 1924, opplevde USA en enorm tilstrømning av nye innvandrergupper som den gang ble opplevd som svært fremmede fra den hovedsakelig angloprotestantiske majoritetsbefolkningen både med tanke på «rase», kultur og religion. I løpet av et halvt århundre ble imidlertid alle disse gruppene innlemmet i det som etter hvert kom til å bli definert

som den hvite majoritetsbefolkningen (Alba og Nee, 2003; Waldinger og Perlmann, 1998). Hvordan foregikk denne assimilasjonsprosessen?

Innen sosiologien var det særlig den såkalte Chicagoskolen i mellomkrigstiden som utviklet teorier om assimilering. Chicagoskolen opererte med et såkalt *økoslogisk* perspektiv på assimilering, der den enkelte innvandrers først ble integrert i egne sosiale grupper som gjennom økonomisk og sosial interaksjon gradvis ble integrert i større politiske og institusjonelle fellesskap. Chicagoskolens forståelse av assimilering står ganske langt unna dagens politiske assosiasjoner til assimileringensbegrepet. Som et svar på datidens aggressive krav om konformisme til en hvit, protestantisk majoritetskultur, hevdet for eksempel Robert Park og Herbert Miller (1921) at assimilering av de nye innvandringsgruppene ville gå lettere dersom de i størst mulig grad fikk tilpasse seg i sitt eget tempo, framfor å skulle presses til å oppgi sine særegne skikker og væremåter. I denne versjonen handlet ikke assimilering om å viske ut egne kulturelle særtrekk, men om prosessen som gjorde at etniske identiteter over tid ble mindre avgjørende og mindre begrensende for individers muligheter.

Etter andre verdenskrig – sterkt påvirket av strukturfunksjonalismens konformitetsidealer og framveksten av variabelorienterte, kvantitative analyseteknikker – endret imidlertid assimileringensbegrepet karakter. Særlig Milton Gordon (1964) ble en eksponent for det som etter hvert ble det «kanoniserte» assimileringensbegrepet: En uunngåelig, lineær prosess der innvandrere gradvis tok til seg den anglosaksiske «kjerne-kulturen». Denne forståelsen av assimilering møtte etter hvert økende kritikk for å være normativ og etnosentrisk, og for å formidle naive forestillinger om forholdet mellom makt, kultur og strukturelle forhold. Inspirert av svarte amerikaneres borgerrettighetskamp ble det dessuten stadig vanskeligere å hevde at minoriteters vei til frigjøring og likestilling lå i å etterape majoriteten, og i de påfølgende tiårene var det begreper som multikulturalisme, mangfold og motstand som sto i sentrum for akademisk forskning på innvandreres møte med storsamfunnet. Den akademiske kritikken, kombinert med økende bevissthet om den brutale tvangspolitikken som særlig hadde rammet innfødte etniske minoriteter (indianere i Nord-Amerika, samer, tatere og rom i Skandinavia), bidro til at assimileringensbegrepet gradvis ble diskreditert. Både i politikk og forskning ble fokuset i økende grad rettet mot sosioøkonomisk integrasjon. Spørsmål om innvandrernes identitet og kultur ble i liten grad tematisert, oppfattet som for sensitivt – eller utdefinert som noe som først og fremst ble «konstruert» av majoriteten.

Ny-klassisk assimileringsteori

På 1990-tallet – i takt med at barna til de nye innvandringsgruppene fra Asia, Latin-Amerika og Karibia som hadde kommet til USA etter innvandringsreformen i 1965, var i ferd med å vokse opp – kom imidlertid assimileringensbegrepet tilbake med full tyngde. Richard Alba (1995) kalte assimilering for «America's dirty little secret»: Alle kunne se at det foregikk en massiv kulturell assimilering av de nye innvandringsgruppene og deres barn, men man hadde ikke noe språk for å analysere det som var i ferd med å skje. Den normative og slagordpregede debatten om multikulturalisme ga ingen verktøy for å analysere de store endringsprosessene som det amerikanske samfunnet og de nye innvandringsgruppene gjennomgikk.

Sammen med Victor Nee reformulerte Alba assimileringensbegrepet, under merkelappen

remaking the mainstream (1997; 2003). Alba og Nee utviklet nye teorier om selve mekanismene for kulturell assimilering basert på innsikter fra institusjonell antropologi, deriblant Fredrik Barths (1969) analyse av hvordan grenser mellom grupper (gjen)skapes, opprettholdes og endres. Assimilering ble definert som en prosess der symbolske, etniske og kulturelle grenser over tid blir mindre betydningsfulle for folks liv. På individnivå kan slike grenser krysses eller utydeliggjøres ved at enkeltpersoner tar til seg majoritetens identitet og praksis, eller at utviklingen av nye, kulturelle hybridformer gjør det vanskelig å definere personer som enten minoritet eller majoritet. På samfunnsnivå kan grenser *flyttes* ved at identiteter og praksiser som tidligere ble regnet for å tilhøre minoriteter, over tid blir inkorporert i majoritetskulturen (Alba, 2005). Kroneksempelen på slike endrede grenser er katolisismens status i USA. For hundre år siden ble katolisismen regnet som noe fremmed og suspekt; i dag er den en integrert del av USAs dominerende religiøse landskap. Dermed har USA endret seg fra å være et *protestantisk* land til å være et *kristent* land; kjerne-kulturens grenser ble utvidet.

Et sentralt poeng i den ny-klassiske assimileringsteorien er at situasjonen for dagens amerikanske innvandrergupper slett ikke er så ulik sine europeiske forgjengeres. Selv om ulike innvandrergupper assimileres i forskjellig takt, er det historiske bildet i overveiende grad preget av oppadstigende mobilitet inn i den økonomiske og kulturelle hovedstrømmen. Dette gjelder også de minst ressurssterke – det tar bare litt lenger tid. At denne prosessen vil gjentas for ikke-europeiske innvandrergupper i dag, finner Alba (2009) hold for i de demografiske endringene som pågår både i USA og resten av den vestlige verden: Aldringen av den innfødte befolkningen åpner opp for en «non zero-sum mobility», der unge med minoritetsbakgrunn kan få tilgang til privilegerte posisjoner i både arbeids- og samfunnsnivå uten å måtte utkonkurrere innfødte.

Segmentert assimileringsteori

Et alternativ til dette hovedsakelig optimistiske perspektivet, ble introdusert av Alejandro Portes og kolleger nokså parallelt med utviklingen av ny-klassisk assimileringsteori (Portes et al., 2009; Portes og Rumbaut, 2001; Portes og Zhou, 1993). Også *segmented assimilation theory* tok opp arven fra de tidligere assimileringsteoretikerne, men her ble forskjellene i dagens kontekst framhevet snarere enn likhetene.

For det første har ikke arbeidsmarkedet lenger form av en «pyramide», der innvandrere og deres barn gradvis kunne jobbe seg opp fra bunnen. I takt med de-industrialisering og økende sosiale forskjeller er arbeidsmarkedet i dag formet som et «timeglass», og barrieren som skiller middelklassen fra prekariatet eller de lavere samfunnslagene må overkommes i ett sprang. Med andre ord: Lykkes ikke innvandrernes barn i utdanningssystemet, vil de være henvist til en marginal tilværelse på bunnen av klassehierarkiet.

For det andre: Mens tidligere tiders innvandrere riktignok ble oppfattet som fremmede, var de likevel hovedsakelig europeere som hadde potensial for å bli oppfattet som «hvite». De nye gruppene består av asiater, latinamerikanere og svarte, og risikerer å bli tildelt en helt annen plass i det institusjonaliserte amerikanske rasehierarkiet. Satt på spissen: Når de innlemmes i det amerikanske samfunnet, risikerer de derfor å bli henvist til den svarte gettoen snarere enn til den hvite middelklassen.

Til sist: Å assimileres inn i det innfødte sosiale miljøet rundt en, er ikke ensbetydende med oppadstigende sosial mobilitet. Den framvoksende narkotikaøkonomien og gjengkulturen som på begynnelsen av 1990-tallet bredte seg i amerikanske storbyer – særlig i de fattige nabolagene hvor nyankomne innvandrere gjerne bosatte seg – representerte en høyst risikabel alternativ måte å innlemmes i majoritetssamfunnet på. For noen innebar assimilasjon å ta til seg opposisjonelle identiteter knyttet til gangster-rap, gjengvold, dop og kriminalitet snarere enn tradisjonell middelklassekultur, som på grunn av økende sosial segregering uansett befinner seg helt andre steder.

Spørsmålet er ifølge Portes og kolleger (Portes et al., 2009; Portes og Rumbaut, 2001; Portes og Zhou, 1993) derfor ikke om de nye innvandrerne blir assimilert inn i det amerikanske samfunnet, men i hvilket *segment* av det eksisterende rase- og klassehierarkiet de blir assimilert inn i. Forfatterne identifiserer tre hovedformer for assimilering i det amerikanske samfunnet. Hvilket utfall som er mest sannsynlig for den enkelte, henger tett sammen med hvilke ressurser familien har med seg fra hjemlandet, hvilke juridiske og sosiale barrierer de møter i det amerikanske samfunnet, samt de økonomiske og sosiale ressursene som finnes innenfor ulike etniske grupper og som kan mobiliseres i møtet med disse barrierene. Alle disse forholdene varierer sterkt mellom ulike innvandrergrupper.

Den første formen er *oppadstigende assimilering*, der innvandrergrupper i løpet av én generasjon enkelt assimileres inn i den amerikanske middelklassen. Denne veien ligger åpen blant annet for europeiske innvandrere, som møter lite diskriminering, og kinesiske innvandrere, som er særlig positivt selektert med tanke på utdanning (se også Lee og Zhou, 2015).

Den andre er *nedadstigende assimilering*, der innvandrergrupper med mindre ressurser og som møter større barrierer i form av diskriminering og rasisme, reproducerer sine innvandrerforeldres posisjon i bunnen av arbeiderklassen, eller i verste fall assimileres inn i en underklasse preget av gjenger, dop, arbeidsledighet, kriminalitet, tenåringsgraviditeter og tidlig død. Risikoen er særlig høy for svarte karibiere og barn av illegale meksikanske innvandrere som møter store barrierer i form av rasisme og illegal status, og som har lav utdanning og få andre ressurser til å møte barrierene med (Portes m.fl., 2009).

Den tredje formen for assimilering kaller de *selektiv akkulturasjon*, og er tilgjengelig for flere grupper. Selektiv akkulturasjon innebærer å ta til seg mulighetene som ligger i det amerikanske utdanningssystemet, men for øvrig beholde en sterk identitet knyttet til familie og hjemland. Det fattige innvandrere mangler i økonomisk og kulturell kapital, kan ifølge Portes og kolleger kompenseres for med *etnisk kapital* – i form av solidaritet innad i etniske enklaver, et sterkt «innvandrerdriv» for mobilitet, og autoritære foreldrepraksiser som kan holde barna unna gatas fristelser. Så kan assimileringssprosessen heller fullføres i neste generasjon. Men da er det avgjørende å ikke bli *for* amerikansk, *for* raskt.

Debatten mellom eksponentene for ny-klassisk og segmentert assimileringsteori har vært hard (se for eksempel Alba et al., 2011; Haller et al., 2011b; Haller et al., 2011a). Dels er det en empirisk debatt om i hvilken retning utviklingen går, som preges av at studiene som ligger til grunn for den teoretiske debatten er gjennomført med ulike metoder og på steder med ulik etnisk sammensetning. Imidlertid reflekterer diskusjonen også en grunnleggende uenighet i teoretisk perspektiv: Segmentert assimileringsteori er grunnleggende strukturalistisk i den forstand at den ser endringer i klasseposisjoner og struktur som det

mest avgjørende for etterkommernes sosial mobilitet; kulturell tilpasning kommer i beste fall sekundært og kan i verste fall svekke muligheten til å lykkes. Ny-klassisk assimileringsteori antar et mer weberiansk perspektiv, der endringer i kulturelle og etniske grensdragninger har en selvstendig kausal forklaringskraft for sosial mobilitet.

Komparative perspektiver

Debatten mellom disse to leirene har et distinkt amerikansk preg. I løpet av de siste årene har imidlertid begrepsapparatet i økende grad krysset Atlanteren, og en hel serie komparative studier av etterkommere av innvandrere i europeiske land har blitt gjennomført. Disse studiene har gjort det klart at mange av forutsetningene i den amerikanske teoritradisjonen ikke er til stede i Europa. Europeiske land har ikke USAs historie med slaveri og institusjonalisert rasehierarki mellom den innfødte svarte og hvite befolkningen. De fleste europeiske land har heller ikke en narko-økonomi eller gjenger som kan matche amerikanske storbyer – ei heller de enorme sosiale forskjellene og den geografiske segregeringen som preger USA.

Til gjengjeld har europeiske land en helt annen historie knyttet til religion og sekularisme. Gitt at store deler av innvandrerbefolkningene i Europa – i motsetning til i USA – kommer fra muslimske land, er det på denne siden av Atlanteren duket for en særegen konfliktlinje i møtet mellom en sekularisert innfødt befolkning og ofte langt mer religiøse innvandrere som bærer med seg mer eller mindre politiserte varianter av islam – attpåtil i en kontekst der mange land (inkludert Norge) mangler et skarpt og prinsipielt skille mellom religion og politikk. Dette oppfattes som stadig mer akutt i en tid preget av internasjonal terrorisme, krigføring og politisk kollaps i deler av Midtøsten. I tillegg har Europa sine ulike varianter av velferdsstaten – som på den ene siden beskytter mot fattigdom og økonomisk marginalisering, men som på den andre bidrar til å gjøre både terskelen inn i arbeidslivet, og kostnadene for det offentlige ved at de blir stående utenfor, høyere.

Så hvordan er situasjonen for etterkommere av innvandrere i Europa? De etter hvert mange komparative studiene begynner å avtegne et mønster (Crul og Mollenkopf, 2012; Crul et al., 2012; Heath og Cheung, 2007; Heath og Brinbaum, 2014; Alba og Foner, 2015): I så godt som alle land og for alle grupper, gjør etterkommerne det bedre i utdanning og arbeidsliv enn sine foreldre. De gjør det også gjennomgående bedre enn majoritetsungdommer fra tilsvarende sosioøkonomisk bakgrunn – noe som gjerne tilskrives et særskilt «innvandrerdriv». Imidlertid er det store forskjeller mellom ulike innvandrergrupper: Noen gjør det bedre enn majoriteten; noen grupper klarer seg omtrent likt; mens en del grupper henger betydelig etter. Mønstrene er relativt like på tvers av land, og følger stort sett graden av fattigdom og utvikling i avsenderlandene og dermed hvor store handicap ungdommene starter med, men er også påvirket av seleksjonen av migranter innenfor de ulike migrasjonsstrømmene.

Den kanskje viktigste lærdommen fra den komparative forskningen på etterkommere av innvandrere i Europa, er at betingelsene for både sosioøkonomisk og kulturell integrasjon, eller assimilering, varierer på tvers av nasjonale kontekster. Det er ikke bare viktig hvor man kommer *fra*, men også hva man kommer *til* (Crul og Schneider, 2010). Ifølge Alba og Foner (2015) er det imidlertid ikke de klassiske fortellingene og teoriene om

innvandring og integrering – knyttet til multikulturalisme, velferds- og statsborgerskapsregimer eller amerikanske eksepsjonalisme – som forklarer de store forskjellene i utfall mellom land. Tvert imot er det andre og mer «inngrodde» institusjonelle forhold som har vokst fram helt uavhengig av innvandring og som i europeiske land var på plass lenge før etterkrigsinnvandringen startet, som skaper ulike rammer for inkludering og deltakelse. Når det gjelder suksess i utdanning, er for eksempel graden av bolig- og skolesegregering, samt «tracking» i utdanningssystemet, av stor betydning. USA utmerker seg i negativ forstand når det gjelder utdanning, fordi skolesystemet ikke bare er sterkt segregert, men også av svært ulik kvalitet siden det i hovedsak finansieres på lokalt nivå. Barn av fattige innvandrere mottar derfor i likhet med fattige svarte utdanning av mye dårligere kvalitet enn de som vokser opp i hvite nabolag. Tyskland utmerker seg også negativt, men da som følge av at elevene på et tidlig stadium sluses inn i et hierarki av mer eller mindre akademiske eller yrkesorienterte løp som gir barn av innvandrere kortere tid på å hente inn forspranget til sine medelever. Med andre ord viser den komparative forskningen at en forståelse av tilpasningsprosesser blant etterkommere av innvandrere i Europa må forankres i en analyse av de institusjonelle betingelsene for inklusjon i hvert enkelt land.

Innebærer denne vendingen mot institusjonelle forklaringer at nyere teorier om assimilering utviklet i en amerikansk kontekst er uten relevans for europeiske studier? Det er opplagt at det gir liten mening å ukritisk importere et teoretisk begrepsapparat fra amerikansk forskning, når både sammensetningen av innvandrerne og den historiske og institusjonelle konteksten for etterkommernes tilpasning er så ulike. Stikkord som slaveri og rasesegregering, sosial ulikhet, islam og sekularisme, kjønnslikestilling og velferdsstat peker alle i retning av betydelige forskjeller i betingelsene for inkorporasjon mellom USA på den ene siden og Europa og Norge på den andre.

Likevel mener vi at mekanismene for inklusjon og eksklusjon som både ny-klassisk og segmentert assimileringsteori peker på, med fordel kan anvendes i empiriske studier i en norsk og europeisk kontekst. Oppmerksomhet på hvordan symbolske, kulturelle og etniske grenser trekkes og endres, er viktige for å fange opp hvordan etterkommerne tilpasser seg – og tas imot av – storsamfunnet, og hvordan de skiller seg fra sine foreldre, for eksempel i form av holdninger til arbeid, familie, kjønn og seksualitet. Betydningen av hva slags ressurser innvandrerne har med seg fra sine hjemland, er åpenbart også relevant. Det samme gjelder graden av diskriminering og fiendtlighet ulike grupper møter, samt betydningen av etnisk kapital i form av de økonomiske ressursene og kulturelle normer for solidaritet og sosial kontroll innad i innvandregruppene som kan hjelpe unge med å overkomme barrierer og utfordringer. Og selv om klasseskillene er mindre her enn i USA, er det fortsatt mulig å assimileres inn i ulike sosiale sjikt – og heller ikke her vil utfallet være tilfeldig eller individuelt, men betinget av opplevelser av rasisme og diskriminering, tilgjengelige ressurser i familier og etniske nettverk, samt den institusjonelle konteksten som møter dem i skole, arbeidsliv og samfunn.

Nå er det selvsagt ikke sånn at dette er fenomener som norske samfunnsforskere har oversett. Men vi vil påstå at forskningen ikke har vært i stand til å begrepsfeste de assimileringssprossene som *de facto* finner sted «på bakken» i det norske samfunnet – nettopp fordi man har manglet et helhetlig teoretisk rammeverk for å forstå slike prosesser. Assimileringslitteraturen tilbyr om ikke et fiks ferdig rammeverk, så i hvert fall et sett med

begreper som lar oss sammenlikne både ulike grupper og ulike kontekster. Et slikt rammeverk – som ikke er tett knyttet opp mot politiske målsetninger og debatter – har manglet i norsk forskning.

ARTIKLENE I DETTE NUMMERET

De fire artiklene som sammen med denne introduksjonen utgjør dette nummeret av *Norsk sosiologisk tidsskrift*, knytter på ulike måter an til de internasjonale debattene om innvandreres etterkommere, og de knytter dem til den særskilte norske konteksten. På hver sin måte tar de utgangspunkt i institusjonelle forhold der Norge skiller seg sterkt fra ikke bare USA, men også de fleste europeiske land. Ikke alle benytter seg eksplisitt av assimileringbegrepet, men alle tar for seg sentrale deler av assimileringprosessen. Mens den første artikkelen tar utgangspunkt i registerbaserte kvantitative studier av barn av innvandrere i Norge og knytter dette til velferdsstatens rolle, er de tre neste basert på kvalitative studier, med utgangspunkt i grunnleggende sosiologiske kategorier som kjønn og familie, klasse og stedstilhørighet.

Are Skeie Hermansen har skrevet nummerets første artikkel, og tar utgangspunkt i velferdsstatens rolle i den sosioøkonomiske assimileringprosessen – det han kaller et *velferdsstatlig integrasjonssparadoks*. På den ene siden viser Hermansen at egenskaper ved den norske velferdsmodellen bidrar til å gjøre integrasjon av innvandrere særlig krevende. Omfattende investeringer i befolkningens utdanningsnivå gjør det vanskelig for nykommere å konkurrere i et regulert arbeidsmarked, og generøse ordninger for inntektssikring kan svekke insentiver for arbeid og skape såkalte «fattigdomsfeller». De samme institusjonelle forholdene bidrar imidlertid også til å fremme oppadgående sosial mobilitet blant deres barn. Et åpent og inkluderende utdanningssystem gir barna helt andre muligheter enn hva deres foreldre hadde, og velferdsstatens inntektssikring beskytter mot de negative effektene av å vokse opp i fattigdom. Analysene viser hvorfor innvandring fra fattige land er krevende, men også hvorfor oppadstigende assimilering i den norske middelklassen ser ut til å være den mest sentrale formen for inkorporasjon blant etterkommere av innvandrere i Norge.

Marjan Nadim tar utgangspunkt i den særskilte norske likestillingskonteksten og hvordan barn av innvandrere tilpasser seg denne når de selv stifter familie. Basert på en kvalitativ studie blant kvinnelige etterkommere av pakistanske innvandrere – en gruppe som i utgangspunktet brakte med seg helt andre praksiser og idealer med tanke på kjønnsrelasjoner og familiepraksis – spør hun hvilken rolle familien spiller for deres tilpasning til arbeidsmarkedet. Nadim argumenterer for at unge kvinner med pakistansk bakgrunn i stor grad omfavner norske idealer om likestilling og mødres yrkesdeltakelse. Hun viser imidlertid hvordan kvinnes tilpasninger til arbeidsmarkedet hele tiden må forhandles om i skjæringsfeltet mellom unges aspirasjoner på den ene siden og familiens ofte mer tradisjonelle forventninger til kvinners omsorgsutøvelse på den andre. Samtidig peker hun på at familien – gjennom normative forventninger og gjennom praktiske og økonomiske ressurser og behov – kan ha en tvetydig rolle for unge kvinners yrkesdeltakelse.

I nummerets tredje artikkel tematiserer Monika Rosten boligsegregering. Et kjernebegrep for Rosten er *territorielt stigma* – det å ufrivillig bære med seg andres nedvurdering

av eget bosted, og betydningen dette har for tilhørighet og sosial identifikasjon i overgangen fra ung til voksen. Betingelsene for å utvikle såkalte *opposisjonelle identiteter* er imidlertid svært annerledes i det norske velferdssamfunnet enn det som beskrives i amerikanske *ghettoer* eller franske *banlieus*. Basert på et kvalitativt feltarbeid i Groruddalen, viser Rosten hvordan kombinasjonen av territorielt stigma på den ene siden og et omfattende og allestedsnærværende velferdsapparat på den andre, gir svært ulike utslag for gutters og jenters identitet. Mens «de flinke jentene» dyrker en feminin anstendighetsmoral som innebærer hardt arbeid og høye ambisjoner, dyrker guttene en maskulin omdømmemoral som innebærer å henge på senteret og «leke getto», drive med småkriminalitet og droppe ut av skolen. Strategiene beskrives som en form for «kjønnet over-spesialisering» i jakten på sosial anseelse. Konsekvensene for de unge guttenes livssjanser kan imidlertid vise seg å være skjebnesvangre.

Marianne Takvam Kindt setter i den fjerde artikkelen fokus på det såkalte *innvandrerdrivet*, som ofte trekkes fram som nøkkelen til etterkommernes relative suksess i utdanningssystemet. Begrepet brukes imidlertid ofte litt upresist og om flere ulike fenomener. På den ene siden knytter ideen om innvandrerdrivet an til en forståelse av migrasjonsprosjektet som et intergenerasjonelt mobilitetsprosjekt som involverer hele familien, der foreldre har ofret seg for at barna skal nyte godt av muligheter de selv ikke har fått. Kulturelt betingede, autoritære foreldrepraksiser i kombinasjon med barnas følelse av lojalitet til foreldrene, bidrar til høye ambisjoner og høy innsats. På den andre siden knyttes ofte begrepet an til såkalt «etnisk kapital», en form for sosial kapital som gir barn av innvandrere særskilt tilgang til sosiale og økonomiske ressurser som befinner seg innenfor deres egen etniske gruppe og som derfor varierer etter gruppens sammensetning og organisering. Kindt argumenterer imidlertid for at man ofte har overvurdert de kulturelle sidene ved slik etnisk kapital. Basert på kvalitative intervjuer med barn av innvandrere i høyere utdanning, anvender hun en mer dynamisk forståelse av klassebakgrunn, der foreldrenes sosiale status fra hjemlandet viser seg å spille en viktig rolle i måten de involverer seg i barnas skolegang. Mange innvandrere kommer fra høyere sosiale sjikt i sine hjemland, selv om de klassebetingede ressursene ikke lar seg overføre til Norge i form av formell utdanning eller lignende. Gitt at foreldregenerasjonen ofte har opplevd et sosialt statusfall gjennom migrasjonsprosessen, argumenterer hun for at det er mulig å se i hvert fall deler av innvandrerdrivet i lys av et mer generelt «middelklassedriv» og som en «naturlig» reproduksjon av familiens tidligere sosiale status.

I takt med at stadig nye og stadig større ungdomskull med innvandrerbakgrunn vokser opp i Norge og tar steget inn i voksenlivet, vil deres sosiale status og kulturelle tilpasning tre fram som et sentralt tema – ikke bare innenfor den etablerte migrasjonsforskningen, men også i generelle sosiologiske studier av viktige utviklingstrekk i det norske samfunnet. Vi håper at artiklene i dette første nummeret av *Norsk sosiologisk tidsskrift* vil utgjøre nyttige bidrag til dette framvoksende forskningsfeltet.

I tillegg til artiklene inneholder dette nummeret fem bokanmeldelser. Antallet bokanmeldelser er et signal om at *Norsk sosiologisk tidsskrift* ønsker å satse på denne typen stoff. Det er viktig med kritisk fagdebatt om norske utgivelser. Leserne vil se at én bok har fått to anmeldelser. Dette skyldes at begge redaksjonene som nå er samlet i *Norsk sosiologisk tidsskrift*, hver for seg hadde satt i gang en prosess med å få boka anmeldt.

REFERANSER

- Alba, R. (1995). Assimilation's quiet tide. *Public Interest*, 119, 3–18.
- Alba, R. (2005). Bright vs. blurred boundaries: Second-generation assimilation and exclusion in France, Germany, and the United States. *Ethnic and Racial Studies*, 28, 20–49.
- Alba, R. (2009). *Blurring the Color Line. The New Chance for a More Integrated America*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Alba, R. og Foner, N. (2015). *Strangers No More: Immigration and the Challenges of Integration in North America and Western Europe*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Alba, R., Kasinitz, P. og Waters, M. C. (2011). Commentary: The Kids Are (Mostly) Alright: Second-Generation Assimilation: Comments on Haller, Portes and Lynch. *Social Forces*, 89, 763–773.
- Alba, R. og Nee, V. (1997). Rethinking assimilation theory for a new era of immigration. *International Migration Review*, 31, 826–874.
- Alba, R. og Nee V. (2003). *Remaking the American Mainstream: Assimilation and Contemporary Immigration*. Cambridge: Harvard University Press.
- Barth, F. (1969). Introduction. I Barth, F. (red), *Ethnic Groups and Boundaries: The Social Organization of Culture Difference*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Crul, M. og Mollenkopf, J. H. (2012). *The Changing Face of World Cities: Young Adult Children of Immigrants in Europe and the United States*. New York: Russel Sage Foundation.
- Crul, M. og Schneider, J. (2010). Comparative integration context theory: Participation and belonging in new diverse European cities. *Ethnic and Racial Studies*, 33, 1249–1268.
- Crul, M., Schneider, J. og Lelie, F. (2012). *The European Second Generation Compared: Does the Integration Context Matter?* Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Gordon, M. (1964). *Assimilation in American Life: The Role of Race, Religion, and National Origins*. New York: Oxford University Press.
- Haller, W., Portes, A. og Lynch, S. M. (2011a). Dreams Fulfilled, Dreams Shattered: Determinants of Segmented Assimilation in the Second Generation. *Social Forces*, 89, 733–762.
- Haller, W., Portes, A. og Lynch, S. M. (2011b). Rejoinder: On the Dangers of Rosy Lenses: Reply to Alba, Kasinitz and Waters. *Social Forces*, 89, 775–781.
- Heath, A. og Brinbaum, Y. (2014). *Unequal Attainments. Ethnic Educational Inequalities in Ten Western Countries*. Oxford: Oxford University Press.
- Heath, A. og Cheung, S. Y. (2007). *Unequal Chances. Ethnic Minorities in Western Labour Markets*. Oxford: Oxford University Press for the British Academy.
- Lee, J. og Zhou, M. (2015). *The Asian American Achievement Paradox*. New York: The Russell Sage Foundation.
- Park, R. og Miller, H. A. (1921). *Old World Traits Transplanted*. New York: Harper Bros.
- Portes, A., Fernández-Kelly, P. og Haller, W. (2009). The Adaptation of the Immigrant Second Generation in America: A Theoretical Overview and Recent Evidence. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 35, 1077–1104.
- Portes, A. og Rumbaut, R. G. (2001). *Legacies: The Story of the Immigrant Second Generation*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Portes, A. og Zhou, M. (1993). The New Second Generation: Segmented Assimilation and its Variants. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 530, 74–96.
- Waldinger, R. og Perlmann, J. (1998). Second generations: Past, present, future. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 24, 5–24.